

Er nogle drenge og piger mere rigtige end andre?

Den lille forskel er mere end en kliché. Den lever i bedste velgående, er både forskere, lærere og pædagoger enige om. Men hvordan man skal forstå den, hvad den har af betydning for børns udviklingsmuligheder, og hvordan man skal arbejde med den i praksis, deler vandene, viser EVA's litteraturstudie Blik for Køn der konkluderer at pædagoger og lærere bør være bevidste om hvordan de arbejder med kønet, og reflektere over deres egen og børnenes tilgange til hvad der gør en rigtig dreng og en rigtig pige.

AF DIREKTØR
AGI CSONKA

Kan rigtige piger stå på skateboard og rigtige drenge gå til dans? Kan en rigtig pige ønske at blive elektriker og en rigtig dreng søge ind på sygeplejerskeuddannelsen? Normerne for hvad der er rigtigt og forkert som køn, ligger dybt i os. Og de kommer til udtryk i vores handlinger, vores tale og vores omgang med hinanden, også når vi ikke er bevidste om det – ikke mindst i daginstitutioner og skoler. Når den mandlige pædagog råber "kom drenge, lad os løbe ud og spille fodbold", sætter han en norm for hvad der er rigtige at gøre for børnehavens drenge – og risikerer dermed at begrænse både de drenge som hellere ville sidde og lave perleplader indendørs, og de piger som godt kunne tænke sig at være med til løbe rundt på græsset og score mål. Og når den kvindelige dramalærer sætter pigerne til at sy kostumer og drengene til at bygge scene, er hun på samme måde med til at sætte nogle

normer som indsnævrer rammerne for hvad "rigtige" drenge og "rigtige" piger er for nogle størrelser.

To tilgange til køn

Kønnet er en synlig forskel som det er nemt at forholde sig til. Og de seneste år er stadig flere daginstitutioner og skoler begyndt at fokusere på kønsforskelle i tilrettelæggelsen af de pædagogiske aktiviteter. Blandt både forskere og praktikere er der dog stor uenighed om hvordan man skal forstå disse kønsforskelle og – i forlængelse heraf – hvordan man bør arbejde med dem.

Danmarks Evalueringsinstitut har kigget på forskellige tilgange til at forstå kønnet og kønnets betydning. Og groft skitseret går skillelinjen mellem de der ser køn som noget helt grundlæggende og afgørende for de adfærdsmønstre og interesser børn udvikler, og de der

> Er nogle drenge og piger mere rigtige end andre?

ser kønsforskellene som noget der primært er resultat af en bestemt opdragelsesmæssig og pædagogisk praksis. Med andre ord går den mellem de der har en *biologiserende* tilgang og en *sociokulturel* tilgang.

Hvor de første ser kønnet som *årsagen* til at drenge og piger udvikler sig forskelligt og har forskellige interesser, ser de sidste forskellene primært som et *resultat* af den måde børnene er blevet formet på. Så når statistikkerne år efter år fortæller at piger vælger at uddanne sig inden for bløde humanistiske fag og drenge inden for teknik og naturvidenskab, vil de biologiserende forklare det med pigernes bløde og omsorgsfulde natur, mens de sociokulturelle vil forklare det som et resultat af de muligheder børnene i deres skoletid og øvrige liv er blevet præsenteret for og påvirket af.

Stor opmærksomhed om den biologiske tilgang

De seneste år har især den biologiserende tilgang fået meget opmærksomhed. Fremtrædende forskere som Ann-Elisabeth Knudsen og børnepsykiateren Gideon Zlotnik har i en række debatbøger fokuseret på hvorledes de to køns hjerner udvikler sig forskelligt, og hvordan man følgelig skal behandle kønnene i overensstemmelse med deres natur og deres udviklingsstadiet. Begge mener at skolens rammer i dag ikke er hensigtsmæssige. Ann Elisabeth Knudsen peger blandt andet på at når lærerne bruger meget tid på at tage sig af de vilde og utilpassede drenge, bliver pigerne overset eller brugt som "små hjælperlærere." Dermed bliver der ikke sat fokus på deres udviklingsbehov eller potentialer.

Zlotnik beskriver i sin bog "De stakkels drenge" hvordan drenge diskrimineres i skoler og daginstitutioner der ikke er indrettet til at rumme deres behov. En af årsagerne til det påpeger han, er overvægten af kvindelige lærere og pædagoger der med deres feminine normsæt dominerer børnenes institutioner. Ifølge Zlotnik har drengene altså et dobbelt problem fordi de både mangler rollemodeller og skal tilbringe deres skole- og institutionstid i et feminiseret miljø som ikke kan rumme dem.

Sociokulturelle: Man kan være mand og kvinde på forskellige måder

Den sociokulturelle tilgang er især båret frem af en række nyere danske og nordiske forskere. De ser køn som en social og kulturel konstruktion der udvikles og vedligeholdes gennem normer, forestillinger og adfærd.

Ifølge den sociokulturelle tilgang er det ikke så vigtigt om drengene i folkeskole og institutioner har mandlige

rollemodeller. Vigtigere er det at de lærere og pædagoger der er, repræsenterer forskellige måder at være kvinder og mænd på, at de er opmærksomme på hvordan de selv bidrager til kønsstereotype forestillinger, og hele tiden åbner op for at der er mange måder at være dreng/pige på.

Hvis man i skoler og institutioner taler om pigers og drenges forskellige behov, er man ifølge den sociokulturelle tilgang i realiteten med til at fastlåse børnene i bestemte roller og handlemønstre som langt fra er dækkende for alle piger og drenge. For at give børnene de bedste muligheder for at træffe deres egne valg og udfolde deres eget potentiale bør man som lærer og pædagog arbejde for at bryde disse mønstre ved både selv at reflektere over dem og lade børnene gøre det.

Kønsopdelt undervisning

Men hvad betyder forskellen i tilgang så for det konkrete pædagogiske arbejde? Forskere med en biologiserende tilgang anbefaler typisk kønsopdelt undervisning. Det giver nemlig plads til at møde det enkelte køn på dets egne betingelser og udviklingstrin.

Et eksempel på det er situationen hvor pædagogerne hiver drengene ud på sportspladsen for at løbe krudtet af, mens pigerne sidder og laver perleplader. Eller hvor hjemkundskabslæreren lader drengene stå for at regne mængden af ingredienser ud, mens pigerne står for at dekorere kagen. Her lærer børnene at der er forskellige roller og normer for kønnene, og de traditionelle kønsrollemønstre bliver forstærket.

Kønsopdelt undervisning eller pædagogik kan dog også have den modsatte effekt. Således beskriver den svenske pædagog Kajsa Wahlstrøm i sin undersøgelse af to børnehaver hvordan kønsopdeling kan være med til at udvide børnenes forståelse af hvad køn og kønsroller er.

KORT OM "BLIK FOR KØN"

Artiklen er skrevet på baggrund af EVAs litteraturstudie *Blik for køn* der stiller skarpt på forskellige tilgange til at arbejde pædagogisk og didaktisk med køn i skoler og daginstitutioner, kvalificerer forskningen bag og henviser til materiale til det videre arbejde.

Download undersøgelsen på www.eva.dk

> Er nogle drenge og piger mere rigtige end andre?

Hun observerer at mens pædagogerne ubevidst behandler børnene forskelligt afhængigt af deres køn når de er sammen – typisk giver de drengene lederroller og opdrager pigerne til at være hjælpsomme og pligtopfyldende – løsner stereotyperne sig når børnene er kønsopdelt. Det betyder at drengene opfører sig mere hensynsfuldt, og pigerne lærer også at tage lederrollen.

En lignende betragtning finder man hos Inge Frimodt-Møller og Linda Sendup. De skriver i deres bog om kønsopdelt undervisning på gymnasieniveau at pigerne er langt mere aktive når kønnene undervises adskilt i fx fysik, således: "Deres spørgelyst steg kraftigt, og gennemgangen var i højere grad en dialog og en diskussion end en egentlig gennemgang."

Kønsopdeling kan udvide handlerummet

Man kan altså arbejde med kønsopdelt undervisning både på en måde der bekræfter og forstærker kønsstereotyperne, og på en måde der udvider kønnets handlemuligheder. Og ser man på de pædagogiske handlemuligheder med sociokulturelle briller, kan kønsopdelt undervisning også være en konstruktiv måde at arbejde med køn på.

I Sverige har man ansat såkaldte Genuspædagoger der har til opgave at styrke refleksionen over køn hos pædagoger, lærere og andre professionelle for at sikre at stereotype tankegange og forestillinger ikke bremser realiseringen af børnenes potentiale – men at de får lige muligheder – uanset køn. I bogen "Genuspædagogik" stiller forfatteren Kajsa Svaleryd skarpt på hvordan pædagoger og lærere kan arbejde med køn i deres pædagogiske praksis. Hun bruger blandt andet et eksempel fra kønsopdelt undervisning i hjemkundskab. Opgaven er at bage fastelavnsboller. I drengegruppen skal de regne ud hvor mange fastelavnsboller der skal til for at der er nok til klassen. Bagningen går i gang med hovedvægt på hvordan ingredienserne føles og smager, siden skal de anrettes så det ser indbydende ud.

Pigerne skal derimod først lave en kæmpebolle og beregne hævetiden for den. Derefter skal regne ud hvor meget de skal bruge af de enkelte ingredienser hvis de kun skulle lave en enkelt lille fastelavnsbolle. Endelig skal de dekorere den på en utraditionel måde. Alle i klassen bager altså, men har forskellige opgaver. Baggrunden for kønsopdelingen, pointerer Kajsa Svaleryd, er at pædagogerne har observeret at pigerne har behov for at udøve praktisk matematik og at eksperimentere for at øge deres selvværd. Drengene derimod har behov for at udvikle deres sprog, samarbejdsevner og omsorgsgen.

Men opgaven bliver tilrettelagt, så det er et tydeligt signal at alle er lige meget værd og kan de samme ting, men bare har forskellige arbejdsmetoder og tilgange.

Vend heltinden på hovedet

Der findes dog også mange andre måder at bringe køn ind i undervisningen på. Lærebogsforfatterne Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup giver i deres bog "Skolens bog om ligestilling" en række gode eksempler på hvordan man kan arbejde med at nedbryde kønslige stereotyper i sit valg af tekster eller tilgange til temaer. Et oplagt eksempel er i at skifte heltten ud med en heltinde når man arbejder med eventyr og enten klassevis eller i grupper diskutere hvad det har af konsekvenser for handlingen. Ville heltinden handle på samme måde? Hvordan ville hun klare prøverne? Ville hun være lige så målrettet i forhold til at vinde det halve kongerige? Hvordan ser en heltinde i det hele taget ud?

Forskningsmæssigt belæg

Kønsopdelingen og den biologiserende tilgang har som nævnt de seneste år haft stor gennemslagskraft. Og EVA's undersøgelse viser at fortalerne for denne observans har været gode til at kommunikere præcist og klart omkring nogle fænomener vi alle sammen kender. Ser man nærmere på deres forskningsmæssige belæg for de skarpe pointer, kommer de dog lidt til kort. Selv om der er forskel på pigers og drenges hjerner, er der faktisk ikke forskningsmæssigt belæg for at de har den betydning for børns adfærd som forfatterne tillægger dem.

Den sociokulturelle tilgang har sværere kår i offentligheden, men har til gengæld et solidt forskningsmæssigt belæg for sine konklusioner. Således er det blandt andet veldokumenteret at pædagoger og lærere i deres adfærd bidrager til at fastlægge hvilke identifikations- og handlemuligheder drenge og piger har. Og at de får vanskeligt ved at få øje på en række andre vigtige forskelle mellem børn hvis de fokuserer for entydigt på forskellen mellem drenge og piger. Den sociokulturelle vinkel er dog sværere at kommunikere da den foregår på et højt akademisk niveau, og med en sprogbrug hvor køn "gøres" eller "konstrueres".

Refleksion styrker børns muligheder

Konklusionen må være hvad end man vælger for en tilgang, at lærere og pædagoger har et ansvar for at give børn så gode muligheder som muligt for ikke bare at være rigtige piger og drenge men at blive sig selv uanset køn. Og en vej er at forholde sig aktivt til hvordan man selv agerer i sin pædagogiske praksis. På den måde

> Er nogle drenge og piger mere rigtige end andre?

baner man vej for de børn der i dag drømmer om at blive fremtidens kvindelige ingeniører eller mandlige sygeplejersker.

SPØRGSMÅL TIL REFLEKSION

- Får både drenge og piger mulighed for at opleve sig som værdifulde deltagere i og medskabere af et socialt og kulturelt fællesskab?
- Inddrages og opmuntres drenge og piger i lige høj grad til at være aktive og deltage i fællesskabet på varierende måder, eller sætter kønnet normer for måderne hvorpå hhv. drenge og piger kan deltage?
- Hvordan udfordrer, opfordrer, støtter og anerkender vi både drenge og piger til at udvise sproglig kreativitet?
- Giver vi både drenge og piger gode muligheder for at opleve glæde ved at bevæge sig?
- Hvad laver vi når vi er i naturen? Udfordrer vi både pigernes og drengenes nysgerrighed og videbegær?

Kilde: "Flere end to slags børn. En rapport om køn og ligestilling i børnehaven", Ligestillingsministeriet, 2008

INSPIRATION TIL DET VIDERE ARBEJDE MED KØN

GENERELT

Genuspædagogik af Kajsa Svaleryd

Om de svenske erfaringer med at bruge særlige genuspædagoger til at sætte fokus på at bryde de kønslige stereotyper i skoler og daginstitutioner. En refleksions- og handlingsbog.

FOR DAGINSTITUTIONER

Flere end to slags børn, en rapport, udgivet af Ligestillingsministeriet og udarbejdet af forskere fra Danmarks Pædagogiske Universitetskole, Aarhus Universitet. Rapporten består blandt andet af et review af nyere nordisk litteratur om køn i børnehaven og en mindre kvalitativ undersøgelse.

Rapporten følges op af to børnebøger **Den dag da Rikke var Rasmus** og **Den dag da Frederik var Frida**, der følger to børn der en dag vågner op med det modsatte køn, og beskriver hvilke forventninger og krav det efterfølgende udløser i både børnehaven og hjemmet.

Endelig er der lavet en inspirationsguide til det pædagogiske arbejde med køn i daginstitutioner **Børnehaver med Plads til PippiPrinser og PiratPrinsesser**. Find det hele på www.lige.dk

FOR GRUNDSKOLEN

Skolens bog om køn og ligestilling af Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup

Et undervisningsmateriale til brug på alle folkeskolens klassetrin. Temaerne er opdelt, så de passer til indskoling, mellemtrinnet og udskoling. Bogen indeholder rollespil, forsøg, opgaver og forskellige eksempler på køn i populærkulturen, historien, kunsten og litteraturen.

Brug din stemme af Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup

Et undervisningsmateriale, lavet i forbindelse med 100-årsfejringen af kvinders valgret i 2009. materialet er inddelt i tre niveauer, der passer til indskoling, mellemtrinnet og udskoling

FORSKNING

BØRN&UNGE

NR 24 | SEPTEMBER 2014 | bupl.dk

TEMA: **KØN OG PÆDAGOGIK**

» På den ene side bliver forældre nervøse for, at deres børn stikker for meget ud, hvis deres lille dreng vil gå i skole i kjole. På den anden side vil vi gerne ruste dem til at leve op til samfundets krav om fleksibilitet og originalitet.

Dorte Marie Søndergaard, professor ved Aarhus universitet

BØRN&UNGE FORSKNING

Blegdamsvej 124
2100 København Ø
Telefon: 3546 5100
Telefax: 3546 509E
E-mail: b&u@bupl.dk
www.boemogunge.dk

REDAKTIONEN

Redaktionschef:
Lene Søborg (søb) (ansv.)

Redaktion:

Anders W. Christensen (awc),
Peter Engelbrekt Petersen (ppn),
Camilla Møhlén
Kasper Anthon Sørensen (kps),
Grafisk tilrettelæggelse:
Jeanne Olsen (jro)

BUPL'S FORSKNINGSSATSNING

Blegdamsvej 124
2100 København Ø
v/ Konsulent Peter Engelbrekt Petersen
Telefon: 3546 5142
E-mail: ppn@bupl.dk
bupl.dk/forskning

B U P L

Børne- og Ungdomspædagogernes
Landsforbund

Blegdamsvej 124
2100 København Ø
Telefon: 3546 5000
(kl. 9-15)
Telefax: 3546 503E
E-mail: bupl@bupl.dk
bupl.dk

TRYK
Stibo Graphic
Kontrolleret oplag: 64.954
ISSN: 1903-962X

forord

KØN OG PÆDAGOGIK

Dette nummer af Børn&Unge Forskning diskuterer forskellige vinkler på køn, og kønsopfattelser i pædagogikken. Det er der gode grunde til. For det første har vi fået en ny pædagoguddannelse hvor viden om konsidentitet, seksualitet, ligestilling og familieforme, indgår i uddannelsens fællesdel. Det skal gøre de studerende i stand til at formulere faglige mål og midler til skabelse af rum for menneskers mangfoldighed og til understøttelse af kønnenes lige muligheder, som der står i bekendtgørelsen.

FLERE MÆND?

Desuden har vi en minister for dagtilbudsområdet, som meget gerne ser flere mænd i daginstitutionerne. Og der er faktisk kommet flere mænd både på pædagoguddannelsen og på daginstitutionsoverområdet. Det er glædeligt, men for BUPL er flere mænd ikke et mål i sig selv. Personalet skal gerne afspejle den mangfoldighed, som vores samfund består af. Og det betyder blandt andet, at forskellige køn og kønsopfattelser helst skal være til stede. Men det betyder ikke, at mænd i sig selv skaber en bedre pædagogik. Noget tyder dog på, at især drengene er glade for det mandlige personale.

PÆDOFILIFRYGT

Krænkelser af børn er en modbydelig forbrydelse og skal så vidt muligt forhindres, og hvis det alligevel forekommer skal krænkerne straffes. Men frygten for pædofili har desværre medført nogle uheldige tendenser.

For det første bliver flere mænd uretfærdigt anklaget. Det risikerer at ødelægge deres arbejds- og privatliv fuldstændigt, som filmen J agten i 2013 så fint illustrerede.

Desuden har frygten for pædofili medført, at en lang række kommuner og institutioner har indført særregler for mænd.

BUPL mener at særregler for mandlige pædagoger er problematiske fordi:

1. Særregler forhindrer mandlige pædagoger i at udføre omsorgsarbejde.
2. Særregler skaber en kultur med mistænkeliggørelse og mistillid.
3. Særregler kan skræmme mandlige pædagoger væk fra området og dermed kan særreglerne bidrage med at opretholde et i forvejen kønsopdelt uddannelses- og arbejdsmarked.

MANGFOLDIGHED

BUPL mener vi ikke, at pædagogikken kan eller skal udviske kønsforskelle. Men vi mener på den anden side heller ikke, at pædagogikken skal opdrage børnene til meget traditionelle kønsopfattelser. Når aktiviteter tilrettelægges og igangsættes med børnene, som pige-aktiviteter eller drengeting, så bør vores advarselslamper tændes. Læs eksempelvis om, hvordan du kan arbejde med køn og skabe mangfoldighed i kønsopfattelserne i artiklen om 10 bud på køn i børnehøjde.

God læselyst.
Allan Baumann

”Lad os sætte børnenes behov først og spørge til kompetencer. Hvem har noget at byde ind med? Man skal passe på med at lave stereotyper, så mænd laver én type arbejde og kvinder en anden (...) det behøver ikke at være Mark, der altid skal lave bål, og Morten, der spiller fodbold.”

Steen Baagøe Nielsen, RUC

SIDE 14-17

Foto: Jens Håsse

INDHOLD

4 FORVENTNINGER SKABER VIRKELIGHEDEN

En rigtig pige går da i kjole? Læs om, hvordan vores forventninger er med til at skabe kønnet

8 10 BUD PÅ KØN I BØRNEHØJDE

Få ti bud på, hvordan du kan arbejde med køn i din dagligdag – taget fra sociolog Cecilie Nørgaards huskeliste

10 PÆDAGOGER I 2000 ÅR: FRA MANDLIG SLAVE TIL SAMFUNDETS FORLÆNGEDE ARM

Læs om, hvordan pædagogens (køns)rolle har ændret sig fra oldtidens Grækenland til i dag

14 BØRN VIL HAVE MANGFOLDIGHED

Langt de fleste pædagoger er kvinder – hvad betyder det for den pædagogiske praksis? Læs, hvad forskerne Steen Baagøe Nielsen og Lars-Henrik Schmidt mener

18 NY VIDEN OM KØN OG PÆDAGOGIK

Følg med i den nyeste viden om køn og pædagogik

Foto: Colourbox

Hvor sidder kønnet? Kønsforskningen opfatter køn som en dynamisk, social og kulturel størrelse, men i den pædagogiske praksis agerer vi ofte ud fra en idé om køn som en statisk, biologisk størrelse.

FORVENTNINGER SKABER VIRKELIGHED

AF SIGNE LØNTOFT

Vores opfattelse af køn og seksualiteter under forandring. En erklæret transperson med skæg og divakjole vandt Melodi Grand Prix under navnet Conchita Wurst. Da De Konservatives nye formand, Søren Pape, i august offentligt stod frem som homoseksuel, var reaktionen fra medieme et rungende "Og hva' så?!". Og tidligere i 2014 åbnede Facebook op for, at også de, som ikke identificerer sig ud fra kategorieme mand eller kvinde, kan oprette en profil på det sociale medie. Transperson, pankønnet og intetkøn er bare tre ud af de ikke mindre end 58 forskellige muligheder, Facebook indtil videre tilbyder sine engelsksprogede brugere.

Inden for kønsforskningen registrerer man forandringer, men vidner det om 'en ny kønsorden'?

"Der er mange nuancer i vores kulturs forhold til køn. Pilene peger i forskellige retninger," understreger Dorte Marie Søndergaard, professor i socialpsykologi ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun slog for alvor igennem som kønsforsker sidst i 1990'erne med afhandlingen Tegnet på kroppen, der markerede en nytænkning i spørgsmålet om kønnets betydning, og hun har siden været en væsentlig stemme i nordisk kønsforskning.

"Køn er en del af vores kulturelle og sociale orden, og det er væsentligt for os, der bebor denne

orden, både at opretholde den og at genfortælle og udvikle den. Derfor bevæger vores kønsorden sig hele tiden. Den bliver udfordret, men den bliver også bekræftet og forsøgt fastholdt. Der er nemlig på den ene side en tryghed i at have en orden, som alle kender til. På den anden side opstår der et pres fra forskellige interesser, som kan se en fordel i at nuancere eller nedbryde den gældende orden."

Inden for opdragelse og pædagogik betyder det, at vi hele tiden forsøger at balancere mellem at indføre bøm i den kulturelle orden og at hjælpe dem til at bryde ud af den.

"På den ene side bliver forældre nervøse for, at deres børn stikker for meget ud, hvis deres lille dreng vil gå i skole i kjole. På den anden side vil vi gerne ruste dem til at leve op til samfundets krav om fleksibilitet og originalitet."

FINE HÅRSPÆNDER. Når vi indfører nye generationer i vores sociale og kulturelle orden, sker det ifølge Dorte Marie Søndergaard gennem måden, hvorpå vi organiserer de fysiske rammer omkring børnene, og gennem de forventninger, vi møder dem med:

"Det første, der sker, når et nyt barn bliver født, er, at vi spørger til kønnet. Er det en dreng eller pige? Herefter går vi i gang med at indrette verden efter svaret – udvælge farver, legetøj og så videre. Vi fortæller den lille dreng, at han er sej, når vi vil rose ham, mens vi fortæller den lille pige, at hun er sød, eller at hendes hårspænder er fine. Bamet ▶▶

ER DER BRUG FOR ET SÆRLIGT KØNSCERTIFIKAT?

Hvordan sikrer man, at pædagoger og lærere modvirker kønsstereotyper, når hverdagen sætter ind på gul stue? Uddannelses- og kønssociolog Cecilie Nørregaard har udarbejdet et forslag til Nordisk Råd om, at børnehaver og skoler skal kunne belønnes med et såkaldt 'køns-certifikat', hvis de erhverver sig viden om køn. I april indstillede Nordisk Råd idéen om et nordisk køns-certifikat til Nordisk Ministerråd, som skal træffe den endelige beslutning til efteråret.

DORTE MARIE SØNDERGAARD

Professor i social-psykologi ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet

Forfatter til bl.a. *Tegnet på kroppen. Kønskoder og konstruktioner blandt unge voksne i Akademien*.

Forsker i køn, kultur og diversitet samt nymaterialistisk teori.

YLVA ODEBRING

Lektor på Göteborgs universitet

Forfatter til *Afhandlingen Kammar, kategoriseringar och hjälpfröknar. Könskonstruktioner i interaktion i förskola, förskoleklass och skolår ett (2010)*. Forsker i køn og ligestilling i uddannelse, primært i indskolingen.

CECILIE NØRGAARD

Uddannelses- og køns sociolog.

Medforfatter til

Skolens bog om køn og ligestilling (2006) samt diverse undervisningsmaterialer om køn, seksualitet og ligestilling. Stifter af konsulentvirksomheden Mangfold, som rådgiver om køn, kultur og uddannelse.

reagerer på de tilbagemeldinger, det får. Børn er eksperter i at afbæse selv mikroskopiske reaktioner på deres valg, og de er samarbejdsvillige i forhold til både forældre, pædagoger og ældre børn, der på forskellige måder viser dem, hvad der er rigtigt og forkert."

I den stockholmske børnehave Egalia har man taget konsekvensen af et ønske om at undgå at møde børnene med kønsspecifikke forventninger. Her undgår man at tiltale børnene ved hjælp af deres køn, og hvis institutionen skal på udflygt og ikke ved, hvem de skal møde, bruger de det kønsneutrale ord hen om personen. Børnene opdeles aldrig i grupper ud fra deres køn, og når de leger, forsøger pædagogerne at blande drenge og piger i samme leg. Børnehaven arbejder ud fra en såkaldt genuspædagogik, som går ud på aktivt at modvirke kønsstereotype forventninger. I Sverige blev det nemlig allerede i 1998 skrevet ind i loven, at pædagoger og lærere skal modvirke traditionelle kønsmønstre og kønsroller.

LIGE SÅ SYND FOR DRENGENE. Herhjemme er debatten ofte strandet i en diskussion af, om det ikke er synd, hvis pigene ikke kan få lov at udleve prinsessedrømmen, eller hvis drengene ikke må lege vilde lege. Kritikere af kønsneutral pædagogik mener, at denne praksis ignorerer nogle iboende dispositioner hos børnene ud fra en ligestillingsdagsorden.

Dorte Marie Søndergaard kender godt argumentet:

"Når forældre siger, at det er synd for pigene, hvis de ikke må gå i prinsessekjoler, skulle de hellere spørge, om ikke det er synd for børn, at man fratager dem muligheder på grund af deres køn. For det er jo også en sorg for drengene. Hvor mange drenge har ikke følt sig tiltrukket af alle de glimtende pailletter og haft lyst til at klæde sig ud i kostumeme – men har lært, at det er en del af tilværelsens muligheder, de gør bedst i at holde sig fra."

Når man sammenligner den danske debat om køn med den svenske og norske, er det i det hele taget tydeligt, at vi i Danmark har en anden tilgang end vores nordiske naboer. Uddannelses- og køns-

sociolog Cecilie Nørgaard, der har specialiseret sig i kønsperspektiver i skoler og institutioner, har fulgt den skandinaviske udvikling:

"I Sverige og Norge har man love omkring, at man skal modarbejde kønsstereotyper. De love har eksisteret i over 40 år, og det har betydet, at man har eksperimenteret og gjort sig nogle erfaringer i praksis. De erfaringer mangler herhjemme."

STOR FORSKEL PÅ FORSKNING OG PRAKSIS. Vi er stærke inden for kønsforskningen, mener Cecilie Nørgaard, der dog beklager, at meget af den viden, forskningen producerer, ikke slår igennem i den pædagogiske praksis i skoler og institutioner. Hvor kønsforskningen opfatter køn som en dynamisk, social og kulturel størrelse, agerer pædagoger og lærere i praksis ofte ud fra en idé om køn som en statisk, biologisk betinget kategori.

Der er ellers god grund til, at politikere burde interessere sig for, hvilke kønsstereotyper vi møder drenge og piger med, og arbejde for at modvirke disse, mener Cecilie Nørgaard:

"Vi har nogle kønsspecifikke problemstillinger i samfundet. Drenge, der falder ud af uddannelsessystemet, og kvinder, der ikke søger eller får lederstillinger, for blot at nævne to. For mig er det nærliggende at koble disse tendenser sammen med den viden, vi har fra forskningen om, at drenge og piger bliver mødt med vidt forskellige og kønsstereotype forventninger."

MUSKELBUNDTET OG STØDDÆMPERNE. At vi møder kønnene forskelligt, er påvist i en lang række undersøgelser både herhjemme og i udlandet. I Sverige har Ylva Odenbring fra Göteborgs universitet for nylig publiceret ny forskning om konstruktioner af køn i børnehaveklassen. Her viser hun, hvordan lærere og pædagoger tilsyneladende ubevidst opererer med forskellige forventninger til drenge og piger.

"I en af de børnehaveklasser, hvor jeg har lavet observationer, irettesatte læreren en pige, fordi hun ikke holdt orden i sine og en drengs blyanter, mens de samarbejdede om en opgave. Her knytter irettesættelsen sig til en normativ forventning om, at

piger er ordensmennesker. I samme klasse var der en dreng, der blev kaldt 'muskelbundet', fordi han altid hang i et klatrestativ. Denne type kategorisering er knyttet til en forventning om, at drenge er stærke og fysisk aktive."

Men kønskategorisering kan også handle om, hvilken rolle læreren tildeler eleverne. I en af klasserne brugte læreren nogle børn som såkaldte 'støddæmpere', der skulle berolige de drenge, der var uregerlige i gruppen. Det var altid pigeme, der fik denne rolle.

"Ingen spørger de piger, hvad de tænker om deres liv og det begrænsede råderum, man får ved at agere 'støddæmper'," siger Ylva Odenbring.

DEN LILLE FORSKEL ER FORVENTNINGER. Forventninger skaber virkelighed. Det viser blandt andet et studie af, hvordan kvindelige amerikanske college-elever performer i matematik. I *Stereotype Threat and Women's Math Performance* (1999) lod Steven J. Spencer, Claude M. Steele og Diane M. Quinn en række dygtige studerende tage flere matematiktests. I introduktionen til testene fik nogle grupper at vide, at der typisk var forskel på, hvordan mænd og kvinder performerede i denne test, mens andre fik at vide, at der aldrig var registreret nogen forskel. Resultatet var slående: I de grupper, hvor deltagerne havde fået at vide, at der var en kønsforskelse, performerede de kvindelige studerende væsentligt lavere end i de grupper, hvor deltagerne var blevet informeret om, at der ikke var nogen kønsforskelse.

"I en pædagogisk sammenhæng, hvor man skal møde det enkelte individ, giver det ikke mening at forvente et kønnet gennemsnit. Det kan måske give mening i medicinalindustrien, hvor der skal masseproduceres til gennemsnitlige kroppe," siger Cecilie Nørgaard og henviser til, at der er lavet flere undersøgelser, der viser, at der er større kognitive forskelle inden for kønskategorierne end imellem kønnene.

"Drene er altså indbyrdes mere forskellige fra hinanden, og piger ligeså, end drenge i forhold til piger. Jeg bliver ked af det, når jeg hører en pædagog sige højt, at 'Det gider pigeme ikke' eller 'Det

Foto: Colourbox

”I Sverige og Norge har man love omkring, at man skal modarbejde kønsstereotyper. De love har eksisteret i over 40 år.”

Kønssociolog Cecilie Nørgaard

er en rigtig drengelæg'. Den lille pige, der har lyst til at spille fodbold, eller den lille dreng, der gerne vil sidde indenfor og tegne, får på den måde at vide, at hans eller hendes interesse ikke er legitim. Vi skal blive bedre til at tænke os om, før vi taler, uanset om det er til børnene, en kollega eller en forælder – for vi er alle medskabere af køn. Og ingen ønsker jo på forhånd at såre eller ekskludere nogen. Hvis vi kan komme fri af de myter, der ikke er belæg for, skaber vi bedre muligheder for den enkelte, men også for samfundet.” ●

Læs mere:

Dorte Marie Søndergaard: Tegnet på kroppen. Køn: koder og konstruktioner blandt unge voksne i Akademiet (1996).

Cecilie Nørgaard og Bonnie Vittrup: Skolens bog om køn og ligestilling (2006).

Steven J. Spencer, Claude M. Steele og Diane M. Quinn: *Stereotype Threat and Women's Math Performance* (1999).

Ylva Odenbring: Barns könade vardag. Om (o)jämsliddhet i förskola, förskoleklass och skola (2014).

Ylva Odenbring: Gränsöverskridare i förskoleklassen – konstruktioner av kön i barns vardag (2012).

10 BUD PÅ KØN I BØRNEHØJDE

Forskningen viser, at der er større indbyrdes forskelle indenfor drengegruppen eller pigegruppen, end der er forskelle mellem drenge og piger som køn. Så hvordan kommer vi bort fra den automatiske opdeling af drenge og piger? Med udgangspunkt i en huskeseddel, som sociolog Cecilie Nørsgaard bruger i sit arbejde, er her 10 bud på, hvordan man kan arbejde med køn i den pædagogiske praksis.

AF SIGNE LØNTOFT

1 FORHOLD DIG SPØRGENDE

Pædagoger, lærere og forældre kommer ofte til at definere barnet i stedet for at lade barnet definere sig selv. Stil åbne spørgsmål, lyt til svaret, og spørg ind. Sig ikke: "Så skal du også have prinsessekjole på" eller "Du vil nok gerne ud og spille fodbold". Spørg hellere: "Har du også lyst til at klæde dig ud?" eller "Hvad kunne du tænke dig at lave?"

2 INDRET MED OMTANKE

Oftentimes kommer de fysiske rammer på en institution til at understøtte kønsstereotyper. Børn er følsomme over for visuelle indtryk som farver og billeder, fordi reklamer, tv-serier og indretningen af legetøjsbutikker lærer dem, at der findes særlige koder, afhængigt af om du er dreng eller pige. Lad være med automatisk at male værkstedet lyserødt og hænge Star Wars-plakater op i computerrummet. Arbejd bevidst på at skabe neutrale zoner, som ikke på forhånd defineres som drenge- eller pigesteder, også når I indkøber legetøj eller redskaber til legepladsen.

"Når jeg er ude at besøge en institution, sker det af og til, at pædagogerne ærgres sig over, at drengene fravælger det kreative værksted. Men hvis rummet er domineret af store støfruller i lilla og lyserødt, og der sidder fem piger og en kvindelig pædagog og syr små, fine tasker, kræver det en stor overvindelse for den enkelte dreng at gå derind," siger Cecilie Nørsgaard.

3 HAV DIFFERENTIEREDE FORVENTNINGER

Vi kan ikke undgå at indstille vores forventninger efter de normer, der eksisterer i vores kultur. Men vi kan huske os selv og hinanden på, at der er mange forskellige måder at være dreng, pige, mand og kvinde på. Øv dig i først og fremmest at se børnene som børn frem for som dreng eller pige. Hvis en pige altid bliver rost for at være fin, stille eller dygtig, og en dreng altid får anerkendelse for at være sej, stærk eller modig, vil børnene forsøge at leve op til den positive opmærksomhed.

4 VIS MANGFOLDIGT KØN

Se på jer selv som personalegruppe, og diskutér, hvordan I fordeler opgaverne imellem jer. Er det altid de kvindelige pædagoger, der står i køkkenet, og altid de mandlige, der spiller bordfodbold? Prøv at udfordre jeres egne stereotyper, så meget I kan, uden at I oplever det som kunstigt.

Foto: Jens Håsse

5 PRÆSENTER BØRNENE FOR ALSIDIGE AKTIVITETER

Planlæg aktiviteter, som bryder med kønsstereotyperne. Spil rundbold i stedet for fodbold, når I er på tur, eller find på rollespil, hvor figurerne ikke på forhånd er kønede. Køb legetøj, spil og materialer, der ikke sender stereotype signaler om køn.

6 UNDGÅ AT GENERALISERE

Støp dig selv og din kollega, når I kommer til at tale om, at drengene er vilde, eller at pigeme elsker at danse. Sandsynligvis taler du kun om et fåtal af børnene, og generaliseringer holder liv i nuancerede forestillinger.

Foto: iStockphoto

7 BLAND PÅ TVÆRS AF KØN

På mange danske skoler og institutioner opdeler man helt automatisk børn efter køn, når der skal være to lige store grupper. Prøv at danne grupper på nye måder, og forsøg at facilitere lege, hvor drenge og piger kan få gode oplevelser sammen, uden at det ene køn er mere på udebane end det andet. Lad være med straks at tale om 'kæresten' eller 'forelskelse', når et barn udviser glæde og interesse over for en kammerat af modsat køn. Børns glæde ved andre børn kan være venskab, uanset om man har samme køn eller to forskellige.

8 FORTÆL MODHISTORIER

Identitet opstår, når vi spejler os i hinanden, og alle har brug for forbilleder. Vær opmærksom på at fortælle de historier, som ikke passer ind i kønsstereotyperne, både til børn og kolleger. Læg også mærke til, om de bøger og film, børnene møder i institutionen eller skolen, repræsenterer et mangfoldigt billede af køn. Hvis ikke kan du prøve at lave modhistorier, hvor du for eksempel bytter køn på hovedpersonerne i et eventyr.

Foto: iStockphoto

9 REFLEKTER OVER DIN SPROGBRUG

I den svenske børnehave Egalia bruger pædagogerne det ikkekønnede pronomen 'hen' i stedet for 'han' eller 'hun' for ikke at opdele verden i kønnede positioner. Det vil sandsynligvis være for radikalt for de fleste danske pædagoger, men tænk over, hvordan du taler til og om henholdsvis piger og drenge.

Eksempel:

"Jeg kom ud i en fritidsklub, hvor personalet undrede sig over, at ingen af drengene havde meldt sig til den årlige sommerudflugt. Udflygten var en tur til stranden. Jeg bad om at se, hvordan tilmeldings-sedlen så ud. På sedlen var der en tegning, hvor nogle glade piger sad på et tæppe, og overskriften lød 'Hyggetur til stranden'. Jeg foreslog klubben, at de skulle prøve at ændre tekst og tegning en lille smule. Skrive 'Sjov på stranden' eller 'Leg, boldspil og hygge på stranden' – altså bruge nogle sproglige vendinger, der var lidt mere alsidige og ikke på forhånd kun feminint konnoteret. Herefter var halvdelen af de tilmeldte drenge," siger Cecilie Nørgaard.

10 DISKUTER STEREOTYPE FORESTILLINGER

Uanset hvor bevidste vi bliver, kan vi ikke fjerne de stereotype forestillinger om køn, hverken fra kulturen eller vores egne hjerner. Sæt ord på stereotyperne, så de kan diskuteres. Sig for eksempel: "Hvorfor mon det altid er drengene, der opfinder ting i Phineas and Ferb, og pigeme, der ser på?" eller "Pigeme i Violetta er hele tiden onde ved hinanden. Er det også sådan i virkeligheden? Er piger mere uvenner end drenge?"

Søg mere inspiration hos Foreningen Køn i Pædagogik, www.konipaedagogik.dk

BØRN VIL HAVE MANGFOLDIGHED

Foto: Jens Hassse

3 oldglade mænd og omsorgsfulde kvinder. Seje pirater og søde prinsesser. Stereotyper præger stadig pædagogikken, men daginstitutioner kan gå forrest og bryde med fastlåste kønsbilleder.

AF CAMILLA MEHLSEN

Er du god til at motivere børn til bevægelse og fem til dokumentation via it? Er du til udeliv, bål og bold? Så er du måske vores nye børnehavepædagog.

Ordene kunne stamme fra en jobannonce, der forsøger at tiltrække en mand til en branche, der i høj grad er befolket af kvinder. For det hænder, at kønnet skinner igennem i jobannoncer.

"En karikeret annonce kan være, at en børnehavemand søger en udepædagog, der er sportsinteressert. Jeg så for nylig en jobannonce fra en vuggestue, der skrev: 'Når vi rigtig skal blære os, siger vi, at vi ikke alene har to mænd, men også en idrætshal,'" siger lektor Sten Baagøe Nielsen fra Roskilde Universitet.

Han har i flere år forsket i mænd i omsorgsfag og blev i år udpeget som ekspert i et udvalg, der skal levere en kortlægning af eksisterende viden til det nye modul 'Køn, seksualitet og mangfoldighed' på pædagoguddannelsen. Uddannelsen er lige trådt i kraft, så de nye pædagogstuderende bliver de første, der alle skal lære om blandt andet "diskurser og perspektiver på køn, seksualitet, ligestilling og familieførm".

MANGFOLDIGHED I BØRNEHØJDE. Det glæder Sten Baagøe Nielsen, der mener, at der er behov for at 'tænke ud af kønsboksen', så man som pædagog

kan bryde med de fastlåste billeder af 'lyserøde prinsesser' og 'seje pirater' og af 'omsorgsfulde' kvinder og 'aktive' mænd:

"Det handler ikke bare om at tænke ud af kønsboksen. Det handler også om, at boksen er kønnet. Måske skal man blive opmærksom på køn for at få øje på, hvordan køn også begrænser vores forståelse af mangfoldighed – at vi kan indtage forskellige positioner. Vi kommer tit til at låse hinanden fast i stedet for at bruge vores pædagogiske kompetencer til at åbne muligheder og lære nyt."

Og det gælder også den måde, vi organiserer og laver arbejdsdelinger i de pædagogiske miljøer på. Her er det vigtigt, at fremtidens pædagoger har blik for, at børn har brug for mangfoldighed i daginstitutioner.

Det betyder i praksis, at man som pædagog bestræber sig på at udfordre fastgroede forestillinger om, hvordan tingene skal gøres til fordel for at møde det enkelte barn – det gælder både i børnegruppen og blandt personalet.

"Lad os sætte børnenes behov forrest og spørge til kompetencer. Hvem har noget at byde ind med? Måske skal man passe på med at lave stereotyper, så mænd laver én type arbejde og kvinder en anden. Mange af tingene i hverdagen er ikke kønsspecifikke. Der er ikke entydigt mandlige måder at opmuntre og trøste på eller kvindelige måder at skifte ble på. Og det behøver ikke at være Mærk, der altid skal lave bål, og Mørten, der spiller fodbold. Langt det meste af det, børn efterspørger, går jo ikke på køn, men på nærvær. Substansen er, at der skal udøves omsorg og skabes rammer for læring og udvikling," siger Sten Baagøe Nielsen.

EFTERLYSNING: MÆND. Der er dog en væsentlig barriere for at nuancere arbejdsfordelingen i daginstitutioner: Langt de fleste pædagoger er i dag kvinder. Blot 14,5 procent af BUPL's medlemmer er mænd, og en stor del af dem arbejder med de større børn i SFO, klub og skole. Blot 2,3 procent af pædagogerne i vuggestuer er mænd. Det gør mandlige pædagoger til en eftertragtet gruppe, særligt i vuggestuer og børnehaver.

En af dem, der bejler til mændene, er ligestillingsminister Manu Sørensen. Han er den første pædagog på en dansk ministerpost og den første mandlige ligestillingsminister. I Ligestillingsministeriets handlingsplan for 2013 er der sat eksplicit fokus på at tiltrække og fastholde flere mænd i daginstitutioner. For Manu Sørensen handler det om at ændre på et arbejdsmarked, der er et af de mest kønsopdelte i Europa – men uden at ty til kønskvoter.

Men hvad er i grunden problemet ved, at flere kvinder end mænd er pædagoger? Det er et spørgsmål, der optager idéhistoriker Lars-Henrik Schmidt, professor ved Aarhus Universitet. Han har beskæftiget sig med, hvorfor kønnene stereotypt vælger forskellige magtstrategier, og er blandt andet kendt for at kritisere det såkaldte 'feminiserede uddannelsessystem'. Er det et problem, at børn gennem deres opvækstmøder en massiv overvægt af kvinder i daginstitutioner?

” Man må gerne opdrage drengene til at kunne lide lyserødt. Men det gælder så også for pigeme! Hvis pigeme ikke må vælge Barbie, er det forkert – hvis nu det er det, der gør pigeme stærke.”

Lars-Henrik Schmidt

"Det er et problem, hvis der ingen mænd er. Hvis man tager ligestilling til sig, er det sundt, at der er mandlige tilknytningsformer i en daginstitution. Børnet er glad for mangfoldigheden, og man kan ikke forestille sig andet, end at balance må være det bedste. Det er balancetankegangen, der styrer ønsket om flere mænd i omsorgsfag," siger Lars-Henrik Schmidt.

Han er dog ikke med på kønskvoter, hvad angår antallet af mænd og kvinder i daginstitutioner. Faktisk mener Lars-Henrik Schmidt, at vi bør skelne mellem på den ene side det biologiske køn – mand og kvinde – og på den anden side mandlige og kvin- ►►

LARS-HENRIK SCHMIDT

Professor i filosofi og pædagogik ved Aarhus Universitet. Han har et omfattende idéhistorisk og socialanalytisk forfatterskab bag sig. Tidligere medlem af Det Etske Råd. I bogen *Lærkomplekset* (Aarhus Universitetsforlag, 2010) viser han, hvordan feminine værdier er blevet de nye idealer.

STEEN BAAGØE NIELSEN

Lektor, centerleder for VELPRO – Center for Velfærd, Profession og Hverdagsliv ved Roskilde Universitet. Forfatter til flere udgivelser om mænd og pædagogik og om køn. Medlem af et udvalg, der skal levere en kortlægning af eksisterende viden til det nye modul 'Køn, seksualitet og mangfoldighed' på pædagoguddannelsen. Medlem af Tænk tanken VM – Viden om Mænd.

delige strategier. Som kvinde kan man for eksempel sagtens være drevet af en maskulin strategi som 'at ville sejre'. I praksis holder det ikke at have rigide opfattelser af, hvad der kendetegner adfærden hos en mand og en kvinde.

"Der er ikke nogen, der er rendyrket det ene eller det andet køn. Folk har alt for faste opfattelser af, hvad køn er. Den biologiske kønsbestemmelse har tabt noget af sin definitivitet gennem de sidste 20 års forskning. Forskellene er mere labile, end de er modsætninger," siger Lars-Henrik Schmidt.

Med andre ord: Kvinder er ikke bare kvinder, og mænd er ikke bare mænd. Men det kan samfundet juridisk ikke håndtere.

"Køn er en juridisk konstruktion. Den glidende overgang – så mange procent maskulinitet og så mange procent femininitet – har vi svært ved."

HAN, HUN OG HEN. Hvad betyder 'det labile køn' i en daginstitution? Er børns køn også foranderlige? Den svenske børnehavemand Egelia er blevet kendt for at arbejde ud fra en kønsneutral pædagogik – ud fra en tankegang om, at køn er foranderligt. Egelia undgår pædagogerne at omtale børnene som drenge og piger og som 'han' og 'hun', men bruger i stedet betegnelsen 'hen', for ifølge Egelia giver det børnene bedre muligheder for at vælge den person, de selv ønsker at være – og ikke bare dreng' og 'pige'.

For Lars-Henrik Schmidt er det ikke afgørende, om man siger han, hun eller hen. "Det afgørende er, om man kan opdrage børnene til at være mere kønsrobuste, så børnene ikke er så afhængige af at

fælde inden for en bestemt kønskategori," siger han.

"Man må gerne opdrage drengene til at kunne lide lyserødt. Men det gælder så også for pigerne! Hvis pigerne ikke må vælge Barbie, er det forkert – hvis nu det er det, der gør pigerne stærke. Det handler om, at børnene bliver stærke nok i sig selv til ikke hele tiden at blive udfordret på kønnet"

For Steen Baagøe Nielsen handler det om, at pædagoger må forholde sig realistisk til de ting, der optager børnene – uanset om det er våben eller prinsesser.

"De institutioner skal ikke lave forbud, men gå i dialog med børn og forældre og måske påvirke dem. De institutioner skal udfordre og tilbyde noget andet. Det kan handle om relationer på tværs og om aktivt at forsøge at nedbryde forskellige forståelser af, hvad drenge og piger – kvinder og mænd – er og kan," siger Steen Baagøe Nielsen. Her er det også en udfordring for pædagogerne at spille med på de nye udviklinger i familien, siger han og understreger, at vi jo alle støder ud for de traditionelle forståelser af, hvad køn var.

"At tale om 'mandlige eller kvindelige tilknytningsformer' giver ikke pædagogisk mening i dag. Det er en del af en faglig udvikling at reflektere over køn og mangfoldighed," siger Steen Baagøe Nielsen.

KØN FORANDRER SIG. En ting er sikkert: Vores opfattelser af køn forandrer sig over tid. Det afspejler sig for eksempel i de jobfunktioner, vi tillægger de to køn. I de forrige århundreder var den typiske universitetsstuderende eksempelvis en mand. I dag er der flere kvinder end mænd på universitetet

”Der er ikke nogen, der er rendyrket det ene eller det andet køn. Folk har alt for faste opfattelser af, hvad køn er. Den biologiske kønsbestemmelse har tabt noget af sin definitivitet gennem de sidste 20 års forskning.”

Lars-Henrik Schmidt

BUPL'S MEDLEMMER FORDELT PÅ KØN OG TYPE ARBEJDSPLDS

Institutionstype	Kvinder	Mænd	I alt	Mænds andel i %
Vuggestuer	1.610	37	1.647	2,3 %
Børnehaver	9.838	665	10.503	6,3 %
Integrerede institutioner	14.448	1.065	15.513	6,9 %
Fritidshjem og SFO	8.432	2.787	11.219	24,8 %
Klubområdet	1.289	1.177	2.466	47,7 %
Skoler	2.367	724	3.091	23,4 %
Andet	7.417	1.268	8.685	14,6 %
I alt	45.401	7.723	53.124	14,5 %

Opgjort januar 2013

Foto: Jens H. Assse

Den udvikling er særlig tydelig på medicinstudiet.

"I dag er man måske forbavset, når man møder en mandlig sygeplejerske. Men man er ikke længere forbløffet, når man møder en kvindelig læge. Ved Manu Sareens mellemkomst vil man måske ikke mere undre sig over, at der er mænd i vuggestuer," siger Lars-Henrik Schmidt og spår, at flere mænd vil finde vej til daginstitutioner.

"Det kommer ikke længere til at være eksotisk med mænd i daginstitutioner. Man skal selvfølgelig være opmærksom på, hvilket niveau mændene er på. I dag er der uforholdsvist mange mænd blandt ledere og blandt de ufaglærte pædagogmedhjælpere. Men meget kommer til at ske af sig selv."

Denmark var et af de første områder, hvor mænd kom ind i daginstitutioner, men antallet af mænd i daginstitutioner har ligget nogenlunde fast siden 70'erne, fortæller Steen B. Aagøe Nielsen. Hvis flere mænd bevæger sig ind i pædagogik og omsorgsfag, kan der ske et skred i forståelsen af maskulinitet, som er mere tidssvarende med køn og arbejdsdelinger i privatlivet.

"Pædagogikken har været med til at legitimere, at fædre kan komme tættere på børnene. Før i tiden skulle fædre have familie. Nu vil de være familie. Fædres opgave i familien er ikke bare at fastlægge rammer og sikre forsørgelsen. Fædre vil også være tætte og nærværende i hjemmet.

Der er sket et skred fra fraværende til nærværende faderskab. Det ideal er i dag mainstream," siger Steen B. Aagøe Nielsen.

Spørgsmålet er, om daginstitutioner overhovedet kan undslippe stereotyper. Her peger Steen B. Aagøe Nielsen på, at netop daginstitutioner har gode muligheder for at tage den opgave på sig:

"Daginstitutioner kan være nogle af de bedste til at bryde stereotyper og skabe mere rummelighed. Pædagoger har fagligheden til at pege på vigtigheden i at bryde med traditionelle kønsforståelser for at møde den enkelte - barn såvel som voksen. I 70'erne talte man om, at daginstitutioner kunne skabe nye familier og sågar nye samfund. Jeg mener, man har muligheden for at tage det alvorligt og udfordre børn og forældre til ikke at lave utidsvarende begrænsninger."

FLERE MÆND I OMSORGSFAG

Ligestillingsminister Manu Sareen vil tiltrække og fastholde flere mandlige pædagoger. I Ligestillingsministeriets handlingsplan for 2013 er der eksplicit fokus på at tiltrække og fastholde flere mænd i daginstitutioner.

"For mig handler det om, at vi skal have ændret på et arbejdsmarked, der er et af de mest kønsopdelte i Europa. Vi skal bruge alle talenter og kompetencer dér, hvor de kommer bedst i spil. Det betyder bl.a., at vi skal lette vejen til omsorgsfag for de mænd, der har evnerne og lysten til at kaste sig ud i det." Manu Sareen, Jyllands-Posten, 1.11.2013

NY VIDEN OM KØN OG PÆDAGOGIK

Hvorfor fungerer piger som drengenes støddæmpere? Er drenge ikke egnede til uddannelse, eller er uddannelse ikke egnet til drenge? Hvordan konstrueres omsorg og pleje som feminint eller maskulint – og hvordan indgår de i den pædagogiske praksis? Her er fire aktuelle forskningsbaserede udgivelser, der kan hjælpe med svar.

AF MARIA PALVIG

Christian Helms Jørgensen (red.) Drenge og maskuliniteter i ungdomsuddannelserne

Roskilde Universitetsforlag, 2013

I løbet af de seneste år har danske drenges position i uddannelsessystemet fundet sin faste plads i mediernes søgelys. Debatten har ofte været præget af forenkede budskaber, lyder det i bogen, der rejser spørgsmålet: Giver det overhovedet mening at tale om et særligt drengeproblem i uddannelsessystemet? Antologien Drenge og maskuliniteter i ungdomsuddannelserne belyser debatten og undersøger de statistikker, der udgør grundlaget for fremstillingen af 'taberdrenge' med udgangspunkt i forskellige teoretiske forståelser af maskulinitet.

Ylva Odenbring Barns könade vardag. Om (o)jämslaldhet i förskola, förskoleklass och skola

Department of Education, Communication and Learning, University of Gothenburg, 2014

Med Barns könade vardag diskuterer Ylva Odenbring, hvordan køn konstrueres i forhold til rolle og orden. Hvorfor fungerer piger som drengenes støddæmpere? Bogen er et forsøg på at synliggøre fremherskende kønsstrukturer. På baggrund af uddannelsesmæssig historie og kønsforskning foreslår bogen metoder, som du som pædagog eller lærer kan bruge systematisk i den daglige pædagogiske eller undervisningsmæssige praksis.

Klara Dolk Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan

Ordfront, 2013

Den svenske kønspædagogik er for alvor slået igennem i børnehaven. Men hvad sker der, når børnene gør modstand og udfordrer de voksnes velmenende forsøg på at påvirke børnene i den 'rigtige' retning? I Sverige arbejder pædagogerne med ligestilling mellem kønnene, men hvordan ville det se ud, hvis pædagogerne arbejdede med ligestilling mellem børn og voksne? Og er børnenes modstand i virkeligheden en måde, hvorpå de rustes til at begå sig i et demokrati? Børn kan ikke altid kontrolleres. Tværtimod kan de i stedet blive bångstyriga, uregelmæssige.

Gender and Education Gender, teaching and care: a comparative global conversation

Gender and Education, Volume 26 Issue 3
Routledge, 2014

Er omsorg og pleje kvindearbejde? Denne særudgave af Gender and Education stiller skarpt på 'omsorg' som et kønnet begreb i pædagogisk kontekst og sætter spørgsmålstegn ved omsorgsarbejdets feminine udtryk. Koblingen mellem omsorg og kvindearbejde betyder også, at elementer som pleje og omsorg ofte er undervurderede i den professionelle

pædagogiske praksis, konkluderer redaktørene Jo Warin og Eva Gannerud fra hhv. Lancaster University og Göteborgs universitet indledningsvist. Gennem en bred vifte af artikler sætter tidsskriftet omsorgsbegrebet til debat fra børnehave til universitet

LÆS OGSÅ

Ane Kirk, Katrine Scott, Karoline Siemens og Anne Wind (red.)
Åbne og lukkede døre – En antologi om køn i pædagogik.

Bogforlaget Frydenlund, 2010

Danmarks Evalueringsinstitut

Blik for køn i pædagogisk praksis. 2010

Anette Hellman

Kan Batman vara rosa? – Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola.

Göteborgs universitet, 2010

Ungdomsforskning

Unge, køn og uddannelse, Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet.

Nr. 3 & 4, 2010

Jesper Olesen, Kenneth Aggerholm og

Jette Kofoed

Flere end to slags børn – en rapport om køn og ligestilling i børnehaven.

Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, 2008

Temanummer af Dansk Pædagogisk Tidsskrift
Kønnet i pædagogikken.

Foreningen bag udgivelsen af Dansk Pædagogisk Tidsskrift og Pædagogisk Forum. Nr. 2, 2008

Elin Borg, Inger-Hege Kristiansen og

Elisabeth Backe-Hansen

Kvalitet og innhold i norske barnehager: en kunnskapsoversikt.

NOVA, 2008

Delegationen för jämställdhet i förskolan
Jämställdhet i förskolan: om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete : slutbetänkande.

Fritzes offentliga publikationer, 2006

Temanummer af Kvinder, Køn og Forskning
Børn og barndomme.

Nr. 3, årgang 14, 2005. Koordinationen for Kønsforskning, 2005

Temanummer af Gender and Education
Gendered childhoods.

Vol. 17, nr. 5, 2005. Routledge, 2005

Køn, ligestilling og skole 2005-2009

Nordisk forskning om genus och jämställdhet i skola och utbildning: 2005-2009

Jette Romedahl og Hanne Værum Sørensen

Børnehaven De fire Elementer:

en evalueringsrapport om kønsopdelingen fire formiddage om ugen. 2002

Se barnet før køn

Selv om vi tror, at vi behandler piger og drenge ens, kommer vi let til egen ubevidste forståelse af køn. Men hvis vi i stedet ser barnet før for, at børn kan udvikle sig mere nuanceret og få flere handlemulighe

Tekst: Tine Sejbæk

Foto: Preben Madsen, Scanpix

Hvis man for 100 år siden så, hvad kvinder gør i dag, ville man tro, det var løgn – og i hvert fald imod deres biologiske natur. At kvinder oftest arbejder udenfor hjemmet og kan være både præster og topledere, ville være utænkeligt. Hvis man om bare 30 år kigger tilbage, vil man måske ryste på hovedet af den måde, vi i dag forholder os til køn på i uddannelsessystemet og daginstitutionerne.

Den måde, vi ser køn på, skifter. For 100 år siden sagde man om piger, at de ikke kunne sidde stille og lære noget, fordi de på grund af deres biologi var styrede af følelser og derfor let blev afledt. I dag siger man noget af det samme om drenge. I 1920'erne var lyserød en maskulin farve. I dag er det omvendt.

”I 1970'erne gjorde man meget ud af at opløse forskellene mellem kønnene. Lige nu er vi igen i en periode, hvor man på en ret traditionel måde ser forskellene mellem drenge og piger som store”, siger uddannelses- og køns sociolog Cecilie Nørgaard.

I 2008 lavede DPU (Danmarks Pædagogiske Universitet) en undersøgelse bygget på observationer i tre børnehaver i Danmark. Den viste, at stereotype forestillinger om de to køn spiller en betydelig rolle i danske daginstitutioner.

”Hvordan kan en kommune i Danmark i 2008 indvie en helt ny fritidsordning, hvor syrummet er malet lyserødt og computerrummet malet grønblåt? For mig at se kunne man lige så godt have sat et skilt op, hvor der stod ”adgang forbudt for drenge” og ”adgang forbudt for piger”. Det er ikke bare ærgerligt. Det er dumt”, udtalte daværende ligestillingsminister Karen Jespersen dengang.

FRA MÅLPIGE TIL MÅLMANDENS KÆRESTE

Der er ingen officielle krav om, at børnehaver, vuggestuer og dagplejere inddrager forskningsbaseret viden om køn i den

net

at møde børn ud fra vores kønnet, skaber vi mulighed der end i dag.

Foto: Pia Hansen, Scampix

pædagogiske praksis. Alligevel praktiseres køn i stor stil – uden at der nødvendigvis bliver reflekteret så meget over det.

Køn legitimerer f.eks., hvordan børnehvelivet er organiseret. Det ligger som en naturlighed i luften, at drengene er én slags og pigerne en anden slags. Et eksempel fra DPU-rapporten er den lille pige, der melder sig, da der skal spilles fodbold, og pædagogen efterlyser en målmand. ”Nå, så du er målmandens kæreste?”, spørger pædagogen. ”Nej, jeg er en målpige”, insisterer barnet. Et andet eksempel er børnehaven, hvor man indretter henholdsvis et dukkehjørne og et Star Wars hjørne.

Når en pige har fødselsdag, lægger man måske prinsesseservietter på bordet. Som voksen hjælper man tit drengene mere i tøjet. Når pigen møder op i en ny kjole, siger man ”nej, hvor fin” – man roser ikke så ofte drengen, der har fået ny bluse, eller pigen i militærbukserne.

”Det skyldes ikke ond vilje – det handler bare om indgroede måder at tænke på, som oftest slet ikke er bevidste. Hvor man bruger sin egen forståelse af, hvad en dreng og en pige er, frem for professionel, forskningsbaseret viden”, siger Cecilie Nørgaard.

I Sverige og Norge står der i loven, at man skal tilbyde kønsmæssig mangfoldighed i skoler og daginstitutioner. I Sverige er det endda lovpligtigt at ”modarbejde kønsstereotyper”. I Danmark siger loven intet om dette. Og på pædagoguddannelsen er der meget lidt om køn. Forklaringen skal, mener flere, findes i, at vi i Danmark var hurtigt ude med ligestilling, f.eks. fik kvinderne tidligt stemmeret, og vi indførte hurtigt fri abort og ligeløn.

”Det har betydet en selvopfattelse om, at ”det har vi klaret for længe siden”. Det har givet skyklapper på i forhold til, hvad der reelt foregår”, mener Cecilie Nørgaard. >

Kønssociolog og forfatter Cecilie Nørgaard opfordrer til at man ser på hvad det er for et barn man står overfor, ikke om det er en pige eller en dreng.

Pædagog Julie Manley Vorsaa mener at man ofte ser stereotypet på køn i daginstitutionerne.

FEMINISTISKE FORÆLDRE

Feministiskeforældre.dk er et af flere initiativer, der i de senere år er kommet til med det erklærede formål at sætte køn på dagsordenen i danske dagplejer, vuggestuer og børnehaver. Desuden findes der foreningen Køn i Pædagogik, der bl.a. også tilbyder workshops til daginstitutioner og skoler. Se: www.konipaedagogik.dk

RÅD OM ARBEJDET MED KØN

- Sørg for, at de fysiske rammer i de forskellige rum i institutionen appellerer til både drenge og piger.
- Vær opmærksom på at vise accept og anerkendelse, når børnene vælger kønsatypiske aktiviteter.
- Vær opmærksom på sproget. Ord og vendinger som 'pigefnidder' og 'det kræver hår på brystet' kan bekræfte velkendte mønstre fremfor at åbne muligheder.
- Personalet kan udfordre vaneforestillinger om køn ved at udforske og diskutere de fortællinger og normer, der opererer i daginstitutionen.
- En måde at udfordre normerne er at tænke omvendt, spørg dig selv: 'Hvordan ville jeg have reageret, hvis barnet havde haft et andet køn?' eller 'Hvad hører/oplever/prøver dette barn ikke så ofte?'

Kilde: Åbne og lukkede døre - en antologi om køn i pædagogik

Der har i nogle år samtidig været en "biologisk" retning indenfor kønsdebatten. En tankegang om, at drenge og piger er forskellige, fordi deres hjerner udvikler sig forskelligt.

"Det er en taknemmelig overbevisning, som gør det nemt at ordne verden. Og hvor det som lærere, pædagoger og forældre bliver let at reducere kompleksiteten", siger hun.

"Hvis man ikke hælder til den biologiske forklaring, at piger og drenge bare er forskellige, og at mænd er fra Mars, og kvinder er fra Venus, så kommer man på arbejde. Så er man nødt til at se på: Hvad er det for et barn, der står over for mig? Det kræver noget helt andet", siger Cecilie Nørgaard, der har firmaet Mangfold og er forfatter til flere bøger om køn og diversitet.

PLADS TIL ALLE BØRN

I institutionen Egalia i Sverige har man forsøgt sig med såkaldt genuspædagogik (genus betyder køn på svensk). Bl.a. er de blevet berømte for at kalde både han og hun for "hen".

At sige "hen" er der dog ikke mange herhjemme, der har fidus til. Men mange andre af Egalias tiltag for at bryde cementeringen af stereotype kønsroller kan godt bruges. Som f.eks. at være opmærksom på, hvordan man præsenterer køn i forhold til sprogbrug, bøger og lege.

"Det allervigtigste er at lære børn om den kønskultur, de indgår i. Så de bliver kompetente til at agere frit", mener Cecilie Nørgaard.

Hun kalder den kønskompenserende pædagogik, hvor man giver drenge dukker og piger biler, sympatisk. Men egentlig ligeså problematisk, fordi man glemmer individet.

"Det handler om at se, hvilket menneske man står overfor. Og ikke vurdere ud fra forventninger om, hvad kønnet betyder. Der skal være plads til alle måder at være køn på. Og vi er i øvrigt ikke kun formet af vores køn – også af mange andre ting som vores historie, alder etc.", siger hun.

Det handler mere om at lade være med at møde børn på en begrænsende måde, hvor man kun tror, at piger er til det lyserøde og drenge til det vilde, og indirekte anerkender det som den rigtige måde at være pige eller dreng på. Hvor man er åben for: hvad er det for et barn? Hvordan kan jeg stimulere ham/hende?

"Min pointe er, at hvis man begrænser børn til de stereotype opfattelser, så begrænser man deres muligheder for at blive det menneske, de er", siger Cecilie Nørgaard og fortsætter:

"Mange steder vil man så sige: 'Jamen, vi siger da også til drengene, at de gerne må være med til at lave perler!' Men hvis omgivelserne, hvor man laver perler, er lyserøde og prinsesseagtige, går drengene ikke derind. De oplever det som et illegitimt rum. Vi er alle en del af en kultur, hvor vi tidligt har lært, at noget fx er pigefarver og andet er drengefarver", siger Cecilie Nørgaard, der også meget gerne ser, at køn kommer ind på pædagoguddannelsen. Og ikke nødvendigvis som et løsrevet fag, men som en mainstream del af uddannelsen. Som et perspektiv, man indtænker i de andre fag.

LILLE MAND ELLER YNDIG PIGE

Allerede mens børn ligger i maven, taler man forskelligt

til dem og med forskelligt stemmeleje – afhængigt af kønnet. Sproget betyder meget: kalder man en pige for yndig og en dreng for en ordentlig krabat? Det handler både om den måde, man møder køn, og den måde, man italesætter køn. Drengene bliver fx allerede fra fødslen ofte omtalt som ”den lille mand”, mens de færreste ville kalde en nyfødt pige ”den lille kvinde”.

Men skal piger ikke have lov at være lyserøde og drenge vilde med superhelte?

”Det handler ikke om at tage noget fra nogen! Det handler om at putte på. Det handler om at skabe muligheder, så vi ikke kommer til at begrænse. Så den pige, der kan lide det lyserøde, også får mulighed for at klatre op i et højt træ eller tage ordet i elevrådet. Det handler om, at viden om køn kan skabe rum for, at professionelle kan skabe flere muligheder for drenge og piger”.

”Jamen, ensliggør vi så ikke, vil nogen spørge. Nej, tværtimod. Hvis vi gør plads til alle de individuelle forskelle, vil vi formentlig se mange flere forskellige børn”, siger Cecilie Nørgaard.

INGEN ØNSKER AT SE STEREOTYPT PÅ KØN

Det er Julie Manley Vorsaa enig i. Hun er talsperson for Foreningen Køn i Pædagogik og er pædagog i en vuggestue. Hendes interesse for emnet startede allerede under uddannelsen, hvor hun ikke mødte køn overhovedet. Den blev yderligere skærpet, da hun selv blev mor. Fx da hendes mødregruppe fik besøg af en sundhedsplejerske, der – allerede da spædbørnene var få uger gamle – talte om de store forskelle på drenge og piger. Hun brugte Julies barn som eksempel på, at drenge jo allerede tidligt er ”lidt mere vilde”. Problemet var bare, at barnet var en pige!

”Sundhedsplejersken undskyldte, og jeg måtte sige til hende, at hun selv gennem sin fejltagelse var med til at afkræfte, at drenge er på én måde og piger på en anden”, siger Julie Manley.

Hun fortæller, at hun har mødt så mange pædagoger, der er rigtigt dygtige – bortset fra, når det handler om køn. Og det er der rigtig meget, der gør.

”Det er ikke fordi, det slet ikke bliver vendt, men derfra og til at arbejde seriøst med det, er der lang vej”, siger Julie Manley.

”Vi snakker om, at vi skal være så fagligt funderede i vores arbejde. Men når det gælder køn, som er en stor del af den måde, vi tolker og opfatter børn på, er det okay ikke at være fagligt funderet men bare bygge det på sin egen opfattelse af, hvad en dreng og en pige er”, siger Julie Manley.

”Ingen pædagoger, dagplejere og forældre vil se stereotrypt på køn, og næsten alle vil sige nej til, at de behandler drenge og piger forskelligt. Men hvad der foregår i praksis, er en anden sag”, fortæller Julie Manley.

Hun besøgte selv en LFS institution, da hun kiggede på institution til sit barn. Her mødte hun bl.a. en pædagog og en gruppe børn, der var i gang med at hoppe.

”Kom så drenge, så hopper vi”, sagde pædagogen. Men der stod også nogle piger i gruppen, der ikke blev inkluderet.

”Hvis de havde brugt den normkritiske pædagogik, ville

de have været opmærksomme på ikke at afgrænse men at tilbyde det lige meget til begge køn”, siger hun.

Julie Manley henviser til en rapport fra 2005, udarbejdet af Nordisk Institut for Kundskab, der viser, at der er en kønsblindhed i Danmark. Man har ikke en holdning til køn. Heller ikke i institutioner. Og på grund af den manglende bevidsthed kommer vi til at indrette institutionen ud fra, at der er to typer af børn. Vi taler til piger og drenge på forskellige måder. Vi roser dem på forskellige måder.

”Det er helt ok, at piger er lyserøde. Der skal bare være ligeså meget plads til dem, der afviger, eller til de drenge, der er lyserøde eller stille”, siger Julie Manley.

KONKRETE TIPS TIL PRAKSIS

Hvad skal man så gøre, hvis man vil give drenge og piger lige muligheder for at udfolde hele det kønsmæssige og menneskelige repertoire? Man kan lade være med at afgrænse med sit sprog. Fx ved at sige ”Kom så drenge. Hvor er I vilde, drenge”. Når man synger om bageren i Nørregade, kan man også synge ”hun” nogle gange. Eller man kan give helten i eventyret et pigenavn eller heltinden et drengenavn.

”Der er rigtig mange gange i min egen hverdag som pædagog, at jeg bagefter kan se: ”Hvor er det åndssvagt, det jeg gjorde”. Man skal turde se på sin egen praksis. Og så skal man aftale med sine kolleger, at de også kan spørge ind til ens praksis”, siger Julie Manley.

Man kan også filme sig selv for at se sin praksis. Hjælper vi mere drengene i overtøjet? Hvad forventer vi, de to køn hver især kan? Hver gang, der er et problem med et barn, kan man også spørge: ville vi anse det for et problem, hvis barnet var et andet køn? Ville det være et problem, at Emma ikke kan sidde stille, hvis hun hed Matias?

Julie Manley fortæller, at voksne ofte lægger ned over børn, at de er ”kærester”.

”På den måde fortæller vi også piger og drenge, at de ikke kan være rigtige venner. Hvis de kan lide at være sammen, er de nok kærester. Jeg foreslår, at man laver en politik, hvor personale og forældre ikke kalder børn kærester, men venner”.

Man kan også se på, hvilke bøger, man har i reolen, og hvilke film, man viser. Mange institutioner har eventyr-uger. Man kan forholde sig kritisk og nuanceret til den måde, eventyr formidler køn på. Måske er der også en enkelt dreng, der kunne tænke sig at blive reddet engang imellem? Og man kan fortælle børnene, at for 100 år siden var lyserød en drengefarve.

Endelig kan man tænke på, hvordan man som voksen i en institution eller dagpleje selv ”gør” køn. Er der også mandlige pædagoger eller medhjælpere, der laver perleplader, og kvindelige ansatte, der sætter fuglekassen op?

”Der har været talt meget om, at der skal nogle mænd ind i institutionerne, så de kan spille fodbold. Nej, vi skal have nogle mænd, så børn kan se, at mænd kan alt muligt. Både spille fodbold, vaske op og lave perleplader”, siger Julie Manley Vorsaa. □

Køn i kerneydelser

Tøseture og Spidermankostumer var på dagsordenen, da Københavns kommune diskuterede ligestilling i kerneydelserne på sidste weekends Nordic Forum i Malmö. Bag arrangementet stod de nordiske kvindeorganisationer, hvor Kvinderådet var den danske drivende kraft i det store arrangement.

Forfatter:

Anette Dina Sørensen

//

24. juni 2014

Dansk workshop om børn, køn og ligestilling

Fra dansk side har blandt andre Københavns Kommune meldt sig som arrangør af en workshop om 'Ligestilling i de kommunale kerneydelser'. Mere præcist stilles skarpt på de udfordringer og muligheder, kommunen møder i sit arbejde med ligestilling, børn og unge. Ambitionen er at inspirere til, at de stereotype kønsnormer, der stadig flourerer i børn og unges institutions- og skoleliv, udfordres, som Københavns Kultur- og fritidsborgmester Pia Allerslev udtalte forud for arrangementet: "Det skal både kunne være sejt at være kloge-Bertram og Tiger-Alberte. På den måde skaber vi forudsætninger for, at børnene træffer frie fremtidige valg af uddannelser og arbejde, som passer til lige præcis deres evner".

"Jeg vil godt træde på den ømme tå"

I det velbesøgte auditorium indleder moderatoren, DR tv-værten Ane Cortzen, med en fortælling om det chok hun fik, da hendes børns børnehave arrangerede 'tøseture', hvor småpigerne skulle shoppe med en kvindelig pædagog og 'drengedage', hvor drengene spillede playstation og spiste chips med de mandlige pædagoger. "Det, synes jeg, er dybt mærkeligt ikke mindst i forhold til min egen opvækst i en feministisk indstillet familie", understreger hun og beretter, hvordan andre forældre bliver beklemte, når hun gør opmærksom på, at der er noget, der hedder børn og ligestilling. "Derfor vil jeg godt træde lidt på den ømme tå, og spørge om vi skal anerkende, at der er forskel på børns køn, eller om vi netop skal fjerne fokus fra køn, så børn ikke bliver fastlåste i de forventede kønsroller?". Med spørgsmålet åbner hun workshoppen, hvis forskellige indlæg fra både teoretikere og praktikere skal munde ud i en paneldebat om problematikken.

Fællesskaber vigtigere end køn

Første indspark kommer fra Roskilde Kommune, hvor AKT- og inklusionsvejleder på Tjørnegårdsskolen, Hanne Bertelsen, gennem forsknings- og udviklingsprojektet DUR (Dreng Uddannelse Roskilde) har arbejdet med at optimere børn og unges læringsmiljøer for at øge integrationen og dermed styrke tilknytningen til uddannelsessystemet. Det har i mange år været opfattelsen, at særligt drengene statistisk set klarer sig dårligere i det danske skolesystem end pigerne. Og DUR-projektet er da også igangsat for specifikt at løfte

drenggruppen. Hanne Bertelsen understreger imidlertid, at dér hvor kønnet slår igennem som problem er i elevernes evne til at indgå i skole- og uddannelseslivets fællesskaber. Rent kommunikativt og sprogligt er pigerne simpelthen bedre klædt på. Drengene falder hurtigere ud af fællesskaberne, fordi de mangler den sproglige kompetence, fortæller hun. Pigerne udfordringer drejere sig i højere grad om modet til at ytre sig fagligt. Men træner man på den ene side lærerne i at skabe det gode læringsmiljø, herunder støtte det sunde klasesamspil og på den anden side børn og unges evne til at indgå i skolesystemets faglige og sociale fællesskaber, så sikrer man langt mere effektivt deres tilknytning til uddannelsessystemet, uanset om det er drenge eller piger, konkluderer hun.

Ødelagte drenge?

Uddannelsesforsker Ole Christensen fra Educationlab har også deltaget i DUR-projektet, og deler Hanne Bertelsens skepsis til det særlige drengfokus. Hele tankegangen baserer sig på en forestilling om, at den danske folkeskole er en 'pigeskole' fuld af kvindelige lærere med kvindelige værdier, som virker 'ødelæggende' eller direkte afmaskulinerende på drengene, når de starter i skole - den såkaldte Feminiseringsteori, fortæller han. "Men problemet med at angribe et problem som kønsspecifikt er, at man dermed går ud fra, at kønnet er noget bestemt. At vi naturligt/biologisk er bundet til bestemte måder at være på. Måder der for drengenes vedkommende knægtes i skolen".

Feminiseringsteorien er en myte

Kigger man på forskningslitteraturen er der imidlertid ifølge Ole Christensen intet belæg for feminiseringsteorien og dens påstand om de særlige konsekvenser for drengene. Intet tyder på, at drenge, der kun har haft kvindelige lærere, overhyppigt klarer sig dårligere eller omvendt klarer sig bedre, fordi de primært har haft mandlige lærere, fortæller han. Der kan heller ikke lokaliseres nogen særlige kognitive egenskaber hos pigerne, som gør, at de klarer sig bedre i skolesystemet, som det ser ud i dag. "Der er nogle bestemte børn, der har nogle bestemte problemer, og dem skal vi løfte gennem designmæssige tiltag i undervisningen", siger han og understreger, at løsningen netop ikke er at indføre en kønsspecifik pædagogik. Tværtimod viser erfaringerne, at elever uanset køn lærer mere, hvis de ud fra deres egne forudsætninger forstår meningen med det, der foregår. Ligesom variation i undervisningen også er udslagsgivende for rigtig gode læringsresultater hos både drenge og piger, slutter Ole Christensen.

Pædagogisk praksis med viden om køn

Fra skoleområdet bevæger den næste oplægsholder sig over i børnehaven. Kristine Bagger Rødvig er leder i Børnehaven Jordkloden, som for 1 ½ år siden indførte en pædagogik, der "arbejder med køn som perspektiv". I modsætning til hvad man skulle tro, handler tilgangen ikke om at indføre en kønsspecifik pædagogik à la den Ole Christensen lige har frarådet anvendt i skolesammenhænge. Jordkloden baserer sin pædagogiske praksis på en substantiel viden om køn for at undgå de kønsstereotype grøfter, pædagogikken i mange danske børnehaver er fuld af. Sammen med sine kolleger har Kristine Bagger udviklet et simpelt værktøj: "Vi er blandt andet bevidste om, hvordan vi bruger sproget i dagligdagen. Vi siger ikke 'pigerne' og 'drene' - kønnede betegnelserne, vi kalder børnene deres navne eller siger 'børn' eller 'unger'. Desuden har vi en fast ugestruktur, hvor alle

børn deltager i alle aktiviteter. Vi har definerede retningslinjer for, hvordan vi som fagpersoner skal forholde os til vores rolle. Vi er rollemodeller og laver alle aktiviteter med børnene for på den måde at vise, at ens køn ikke afgør, hvilke aktiviteter man kaster sig ud i". Et andet aspekt af Jordklodens praksis er børnehavens forældrekartotekskort. Her opererer man ikke med betegnelserne 'mor' og 'far', men med forældrenes navne samt begge mobilnumre, så der kan ringes lige tit til den ene forælder som til den anden.

Gud ved, hvem der er inde i Spiderman-kostumet?

Indsatsen har ifølge Kristine Bagger givet pote. Børnenes legeaktiviteter går nu på tværs af kønnene, ligesom kammeratskabskredsen ikke længere er begrænset til dem med samme køn som én selv. Og så kan man ikke længere være sikker på, hvem der gemmer sig inde i Spiderman-kostumet, fortæller hun og runder af med historien om drengen, som blev beundret for sin lyserøde neglelak på tæerne, da han havde slået foden, og to større piger trak strømpen af ham for at lokalisere skaden. "Vi åbner børnenes øjne for, at tingene kan se anderledes ud, og jeg er imponeret over, hvor få værktøjer der i virkeligheden skal til for at ændre rammerne for deres hverdag".

Kønsmangfoldighed

Dét Jordkloden praktiserer, kalder dagens sidste taler, uddannelsessociologen Cecilie Nørgaard, for "kønsmangfoldig praksis". Hun beskriver børnehavens pædagogik som én, der fokuserer på, at normer også er fortolkninger af biologisk køn. Jordkloden placerer sig indenfor den kønsforståelse, der ser køn som noget, der hele tiden forandrer sig i samspillet med andre mennesker. "Det kræver kundskab at genkende de kønsstereotyper, som århundrede af kønskultur har skabt, og på mange måder naturaliseret. Jeres imponerende arbejde er milevidt fra standarten, som den ser ud ude i praksis". "Inspireret af det nordiske Svanemærke, er Cecilie Nørgaard i samarbejde med Nordisk Råd i gang med at udvikle et certifikat til børnehaver, der bevidst arbejder med kønsmangfoldighed".

København som feministisk kommune

I workshoppens afsluttende paneldebat sidder repræsentanter for henholdsvis BUPL og Landsforeningen for Socialpædagoger (LFS). Både Jan Hoby og Regitze Flannow nikker genkendende til den kritik, der i løbet af dagen er rejst af skoler og børnehavers manglende bevidsthed om, hvordan køn sætter sig igennem bag om ryggen med en ofte kønsstereotyp praksis som konsekvens. De vedkender sig et ansvar, men er tøvende overfor at kunne løfte opgaven med ændringer af den pædagogiske praksis mere overordnet uden politisk opbakning fra repræsentanterne i Københavns Kommunes borgerrepræsentation. Kurser, der giver lærere og pædagoger viden om køn, burde naturligvis være en del af såvel læreruddannelsen som pædagoguddannelsen, men det er i sidste ende en politisk beslutning, mener de. Særlig Jan Hoby fra LFS gør sig til talsmand for at samle kræfterne og ikke bare lade stå til, fordi børnene bliver taberne, som han siger. "Men det ville hjælpe pænt meget, hvis København var en feministisk kommune langt ind i Frank Jensens for-kontor", siger han med et skævt smil vel vidende, at det nok ligger et stykke ud i fremtiden. Imens kan man så glæde sig over, at en frontløber-børnehave som Jordkloden har haft modet, visionerne og den nødvendige ildsjæle-mentalitet til at føre en praksis ud i livet, som de selv mener har vist sig at være 'ganske simpel'.